

Dale, Aakvaag, Strøm, Augusti & Skauge, 2023

Forekomst og utvikling av overgrep i Norge

Helene Flood Aakvaag, PhD
Psykolog, forsker

Hvem er jeg?

- Psykolog og PhD
- Forsker ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)
- Dispurterte i 2016 ved UiO med avhandlingen *Violence, revictimization and trauma-related shame and guilt*
- Har jobbet med forskning på omfanget av vold og overgrep siden 2010

Foto: Kristoffer Sandven

Hvorfor måle omfang?

- Størrelsen på problemet: Hvor mange rammes?
- Risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer: Hvem rammes?
- Hvordan går det med de utsatte?

ISTANBULKONVENSKONEN

Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner:

«... gjennomføre populasjonsstudier med **regelmessige intervaller**, for å kartlegge **forekomsten av og trender i alle typer vold**»*

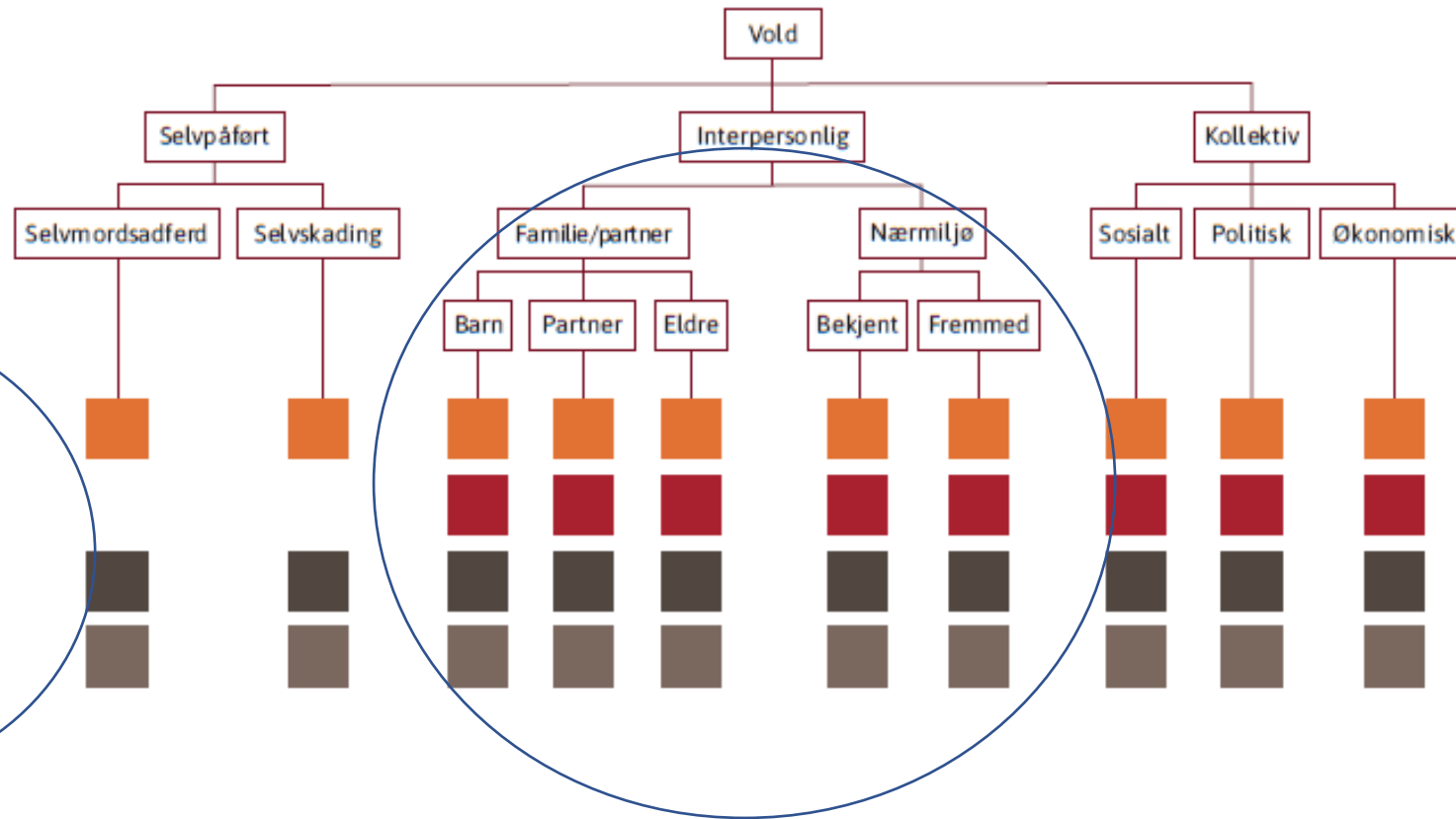
Omfangsstudien 2023 finansiert av Justis- og beredskapsdepartementet

Delfinansiering fra Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og inkluderings departementet, Barne- og familiedepartementet, Kunnskapsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Kommunal- og distrikts departementet og Kultur og likestillings departementet.

* Istanbulkonvensjonen, artikkel 11, vår oversettelse

Hva er vold?

Figur 2.1: Typologi av vold (WHO: Krug et al., 2002; oversatt til norsk ved NKVTS)

Metode

Datainnsamling 2021/2022

- Tilfeldig utvalg av voksenbefolkning
- Telefonintervju

4299 deltakere

Svarprosent: 26 %

2195 menn

2100 kvinner

4 ikke-binære

Resultater: Voldtekt

Voldtekt

- **Voldtekt ved makt eller tvang:** Om noen har tvunget deg til (en eller annen form for) samleie ved å bruke fysisk makt, eller ved å true med å skade deg eller noen som står deg nær
- **Sovevoldtekt:** Seksuell omgang når man ikke kan samtykke eller stoppe det som skjedde fordi man var svært beruset eller sov
- I tillegg: **Voldtekt av barn:** Utsatt for seksuell omgang med en person fem år eldre eller mer, før man selv fylte 13 år

Voldtekt

- 14 % av kvinner og 2 % av menn utsatt for voldtekt ved makt/tvang
- 11 % av kvinner og 2 % av menn utsatt for sovevoldtekt

Minst én av disse: 22 % av kvinner og 3 % av menn

- I tillegg: 5 % av kvinner og 1 % av menn utsatt for seksuell omgang med en eldre før de fylte 13 (=voldtekt av barn)

Voldtekt: Karakteristikk ved hendelsene (kvinner)

	Voldtekt ved makt/tvang (n=300)		Sovevoldtekt (n=229)		Voldtekt av barn <13 (n=98)	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Mer enn én gang	155	52	75	33	68	72
Relasjon til utøver						
Partner/tidligere partner	107	36	56	25	1	1
Forelder/steforelder	11	4	1	0	19	19
Annen familie/slekt	17	6	1	0	34	35
Autoritetspersoner	3	1	2	1	-	-
Venner/medelever	55	18	52	23	-	-
Bekjent/kollega/nabo	86	29	76	33	40	41
Ukjente	88	29	67	29	6	6
Under 18	156	53	76	34	98	100

Voldtekt: Karakteristikk ved hendelsene (kvinner)

	Voldtekt ved makt/tvang (n=300)		Sovevoldtekt (n=229)		Voldtekt av barn <13 (n=98)	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Mer enn én gang	155	52	75	33	68	72
Relasjon til utøver						
Partner/tidligere partner	107	36	56	25	1	1
Forelder/steforelder	11	4	1	0	19	19
Annen familie/slekt	17	6	1	0	34	35
Autoritetspersoner	3	1	2	1	-	-
Venner/medelever	55	18	52	23	-	-
Bekjent/kollega/nabo	86	29	76	33	40	41
Ukjente	88	29	67	29	6	6
Under 18	156	53	76	34	98	100

Voldtekt: Karakteristikk ved hendelsene (kvinner)

	Voldtekt ved makt/tvang (n=300)		Sovevoldtekt (n=229)		Voldtekt av barn <13 (n=98)	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Mer enn én gang	155	52	75	33	68	72
Relasjon til utøver						
Partner/tidligere partner	107	36	56	25	1	1
Forelder/steforelder	11	4	1	0	19	19
Annen familie/slekt	17	6	1	0	34	35
Autoritetspersoner	3	1	2	1	-	-
Venner/medelever	55	18	52	23	-	-
Bekjent/kollega/nabo	86	29	76	33	40	41
Ukjente	88	29	67	29	6	6
Under 18	156	53	76	34	98	100

Voldtekt: Karakteristikk ved hendelsene (kvinner)

	Voldtekt ved makt/tvang (n=300)		Sovevoldtekt (n=229)		Voldtekt av barn <13 (n=98)	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Mer enn én gang	155	52	75	33	68	72
Relasjon til utøver						
Partner/tidligere partner	107	36	56	25	1	1
Forelder/steforelder	11	4	1	0	19	19
Annen familie/slekt	17	6	1	0	34	35
Autoritetspersoner	3	1	2	1	-	-
Venner/medelever	55	18	52	23	-	-
Bekjent/kollega/nabo	86	29	76	33	40	41
Ukjente	88	29	67	29	6	6
Under 18	156	53	76	34	98	100

Oppsummert

- En høy andel norske kvinner er utsatt for voldtekt Mange er svært unge når de utsettes
- Det er vanlig å utsettes for voldtekt gjentatte ganger
- De fleste kjenner utøveren

Resultater: Digitale seksuelle krenkelsler

Digitale seksuelle krenkelseser

- Mot din vilje tatt bilde av/filmet under sex: 3% av kvinner, 1 % av menn
- Trusler om å dele seksualiserte bilder/film av deg: 2 % av kvinner, 2 % av menn
- Mot din vilje delt seksualiserte bilder/film av deg: 2 % av kvinner, 1 % av menn
- Minst én av disse: 6 % av kvinner, 4 % av menn

- Ikke veldig høyt omfang, sammenliknet med andre hendelser

Digitale seksuelle krenkelser

- Flest unge
- De fleste kjente utøveren, og det var ofte en partner eller ekspartner
- Høy overlapp med andre typer vold: 39 % av de utsatte hadde opplevd voldtekt, 59 % hadde opplevd alvorlig fysisk vold

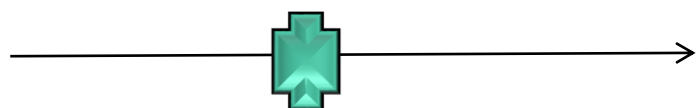
Resultater: Endring i voldtektstall over tid?

Omfangsstudien 2014

9 år

Omfangsstudien 2023

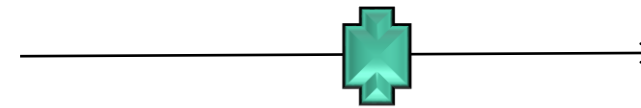

4527 deltakere 18-75 år

Svarprosent: 43 %

2092 menn

2435 kvinner

4299 deltakere 18-74 år

Svarprosent: 26 %

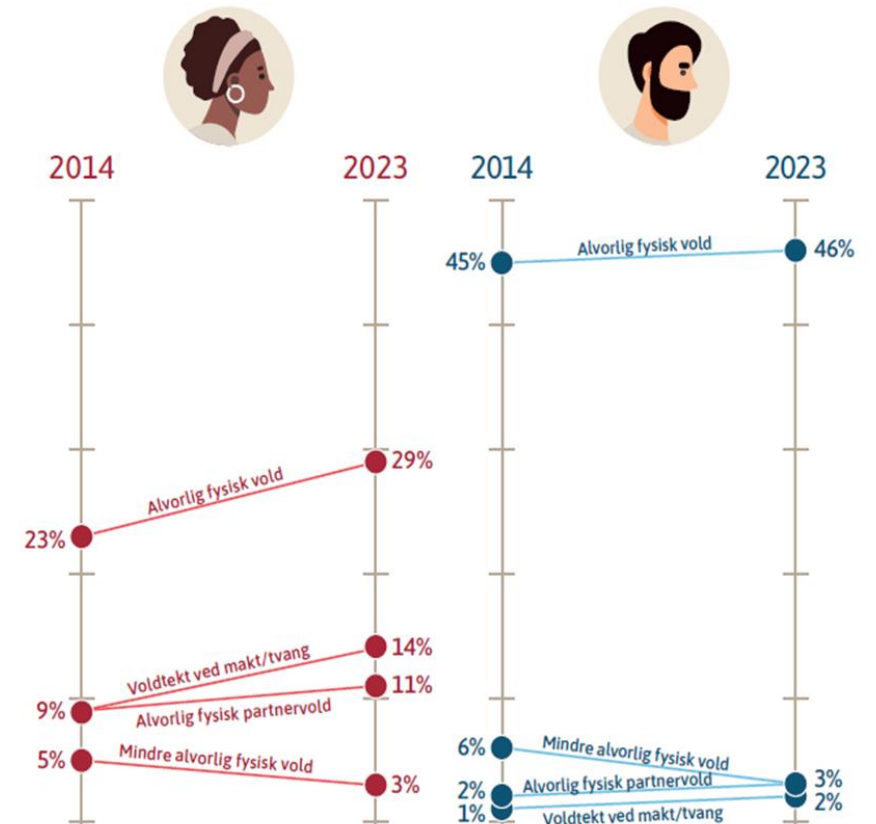
2195 menn

2100 kvinner

Er det en økning i voldtekt?

Er det en økning i voldtekt?

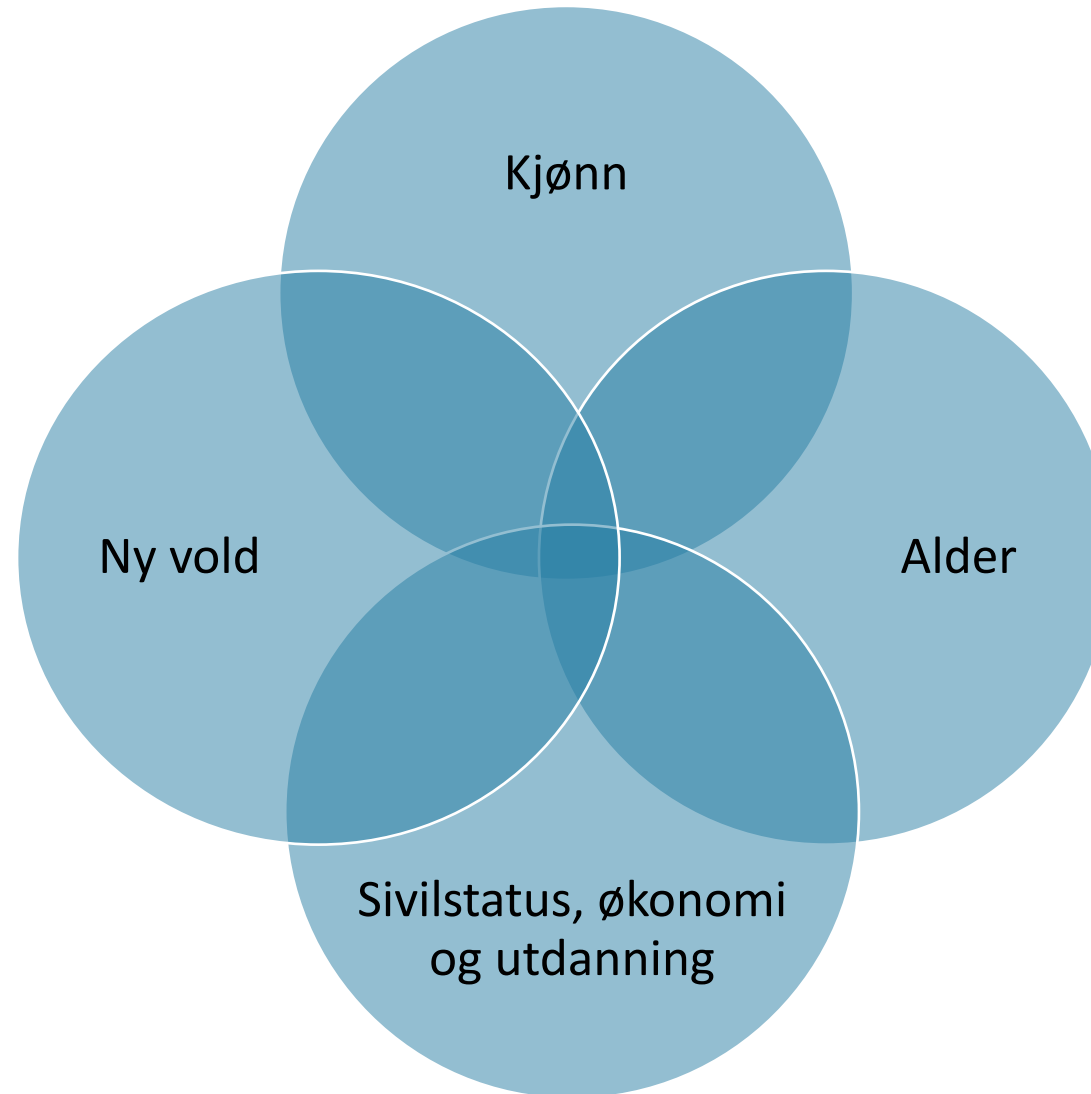
- Signifikant høyere tall blant kvinner i 2023
- Særlig økning blant de unge kvinnene
- ...men: varsomme med tolkninger

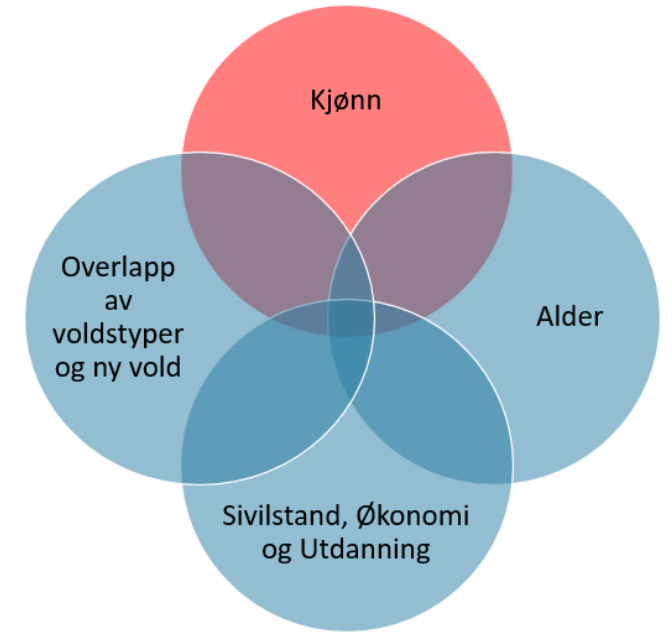
Risikogrupper

Økt sårbarhet for vold?: Utsatte grupper

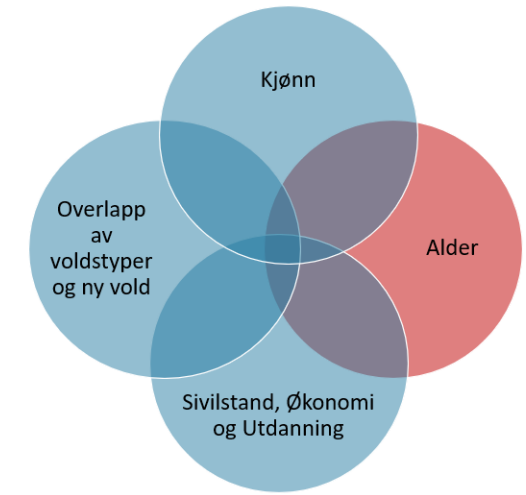
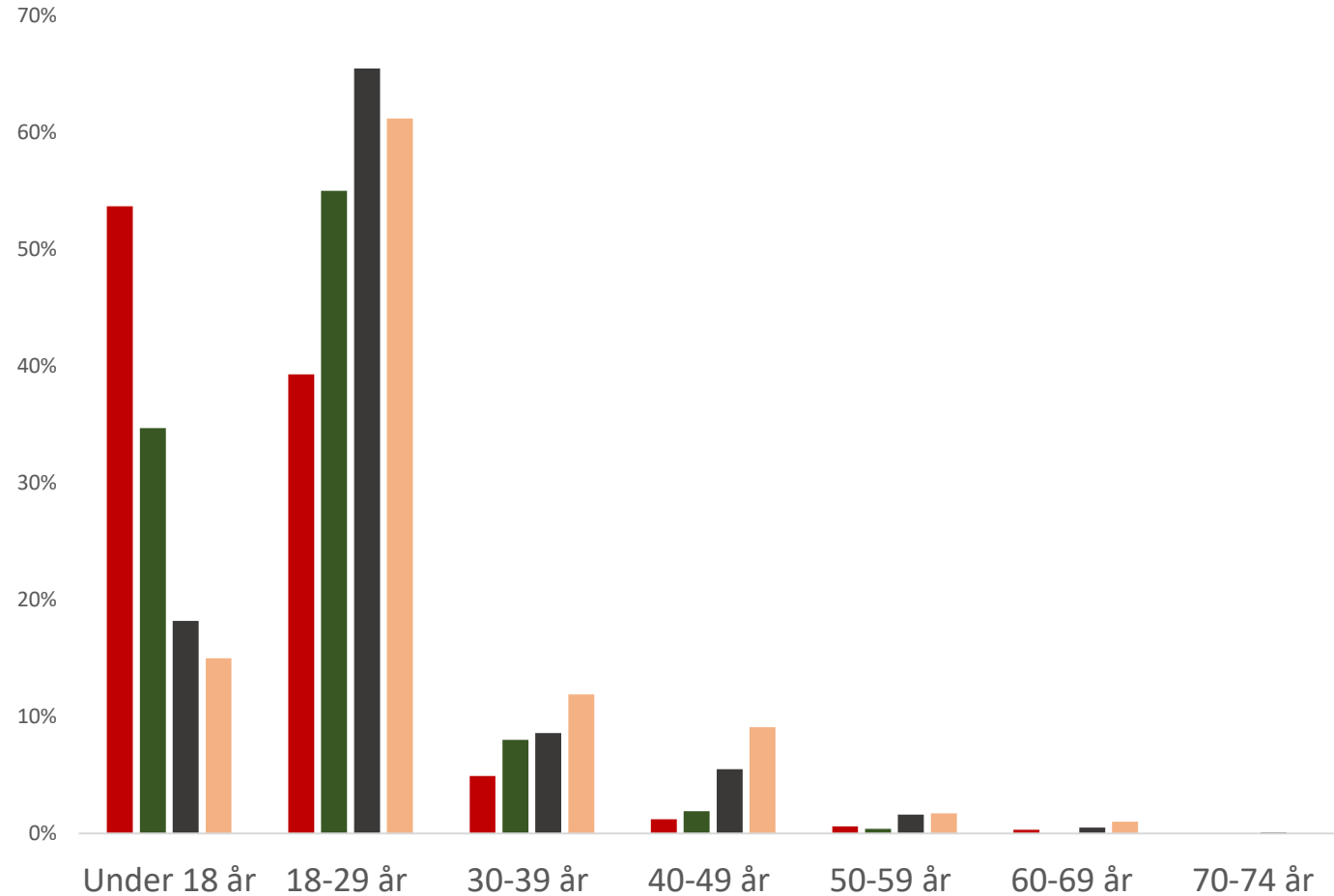
Vold og kjønn

Menn og kvinner rapporterer i stor grad om ulike former for vold

Kvinner er i større grad enn menn utsatt for vold som ofte regnes som særlig alvorlig: Den seksuelle volden, volden i nære relasjoner og den gjentatte volden.

Mange er unge når de utsettes for vold første gang

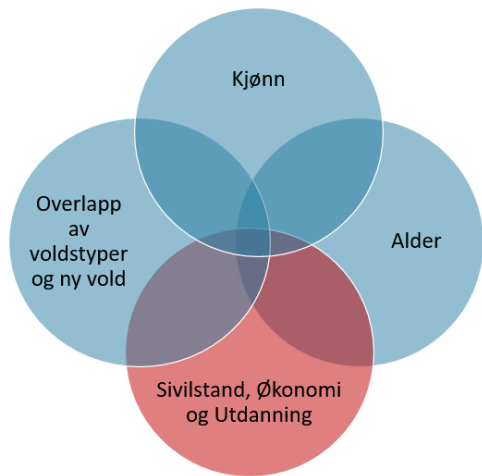

■ Voldtekt ved tvang/makt (n=337)

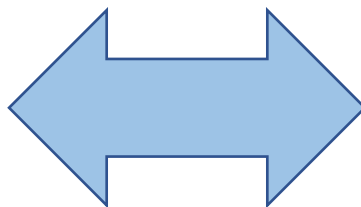
■ Sovevoldtekt (n=262)

■ Alvorlig fysisk vold (n=1626)

■ Alvorlig partnervold (n=291)

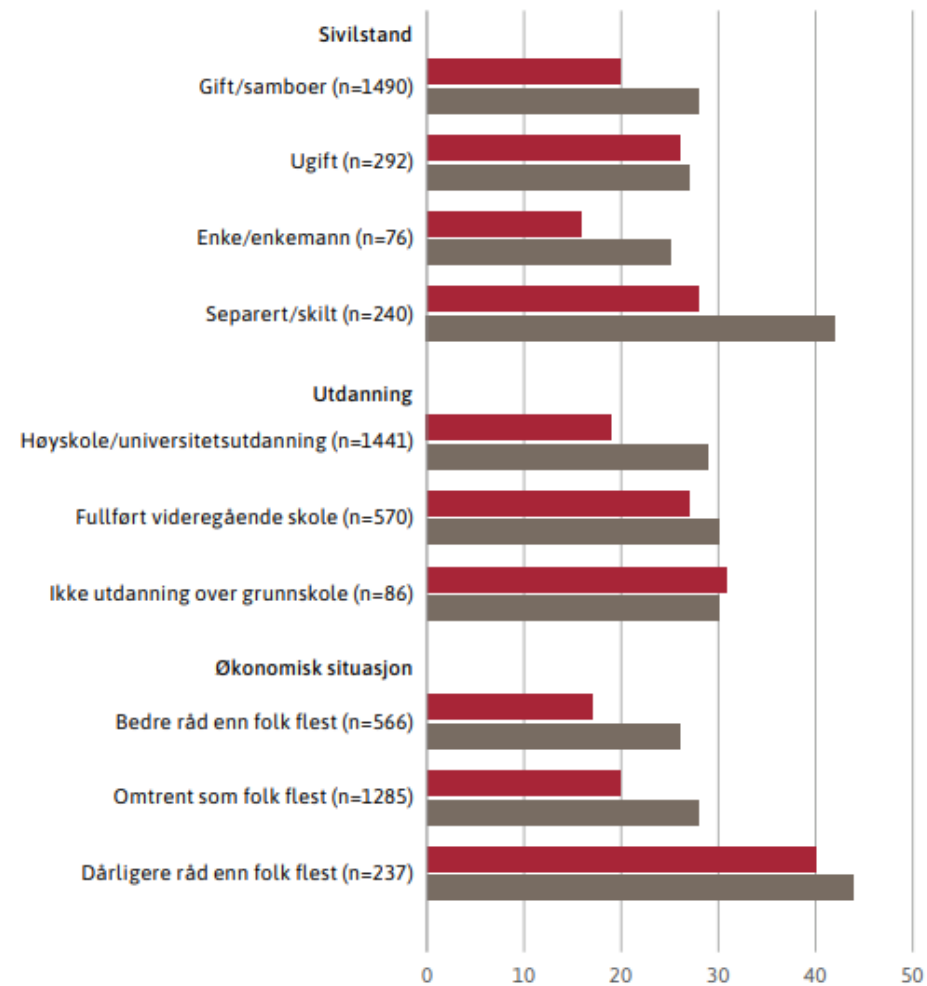

Voldsutsatthet

Levekår

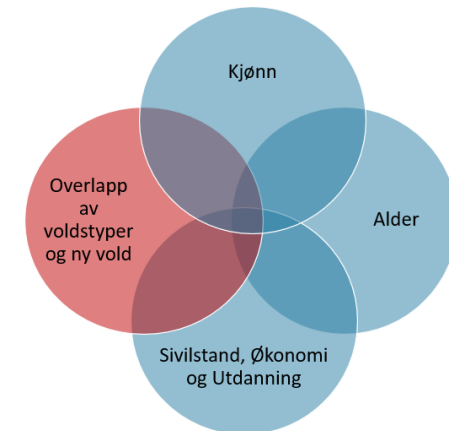
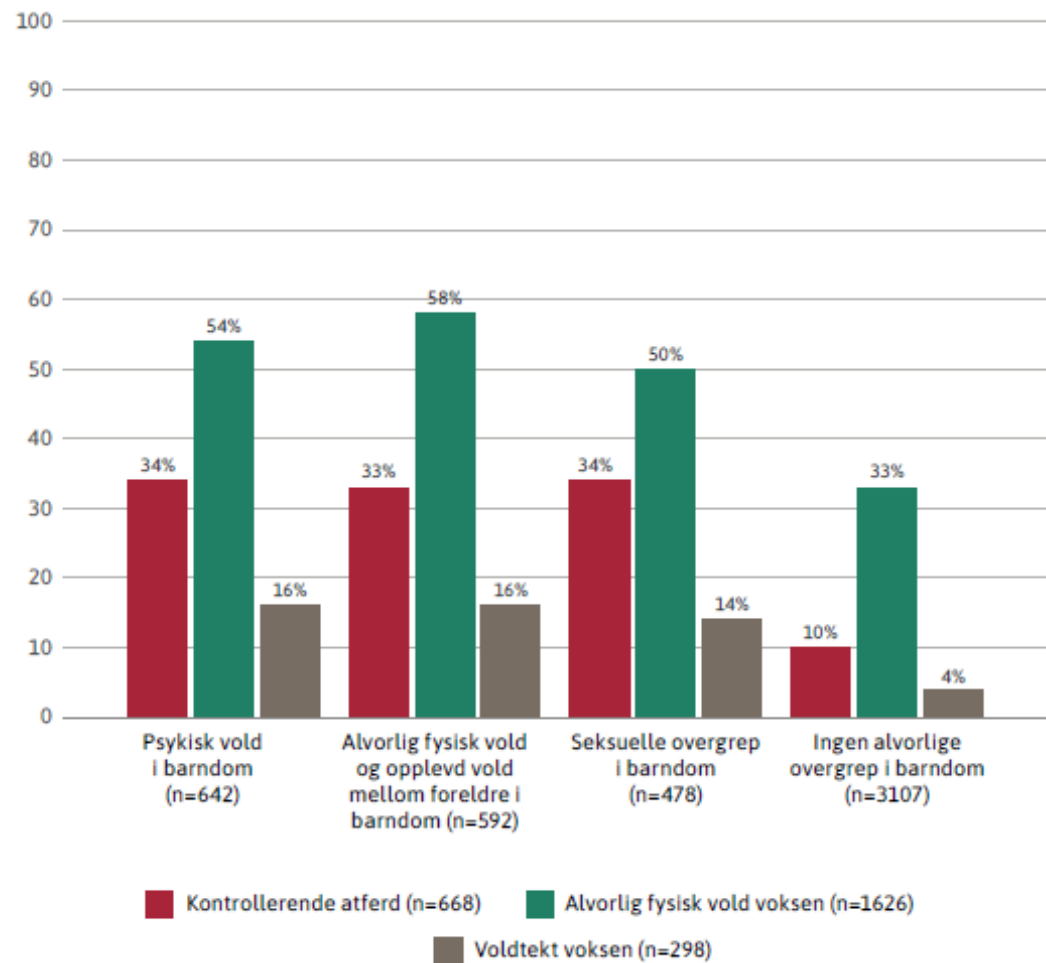
Andel opplevd alvorlig fysisk vold eller voldtekt som voksen (n=1947) etter sivilstand, utdanningsnivå og økonomisk situasjon

■ Voldtekt i løpet av livet (n=446)

■ Alvorlig fysisk vold etter 18 år (n=618)

Personer utsatt for vold i barndom mer utsatt for vold som voksen

Helseproblemer og skam

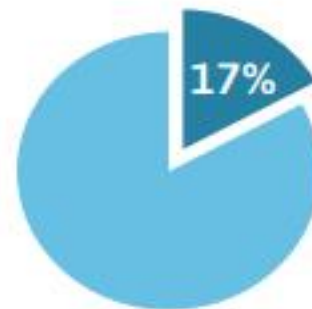
- Menn og kvinner som hadde opplevd vold, hadde høyere nivå av angst, depresjon og posttraumatiske stressreaksjoner, sammenliknet med personer uten voldsopplevelser.
- Personer som hadde opplevd samme type vold i barndom, og som voksen rapporterer høyere nivå av angst, depresjon og posttraumatiske stressreaksjoner enn personer uten voldsopplevelser, eller med denne typen erfaringer i kun barndom eller voksenalder.
- Personer som hadde blitt reviktimisert rapporterer høyere nivå av angst og depresjon, og posttraumatiske stressreaksjoner.

Anmeldelse og hjelpsøking

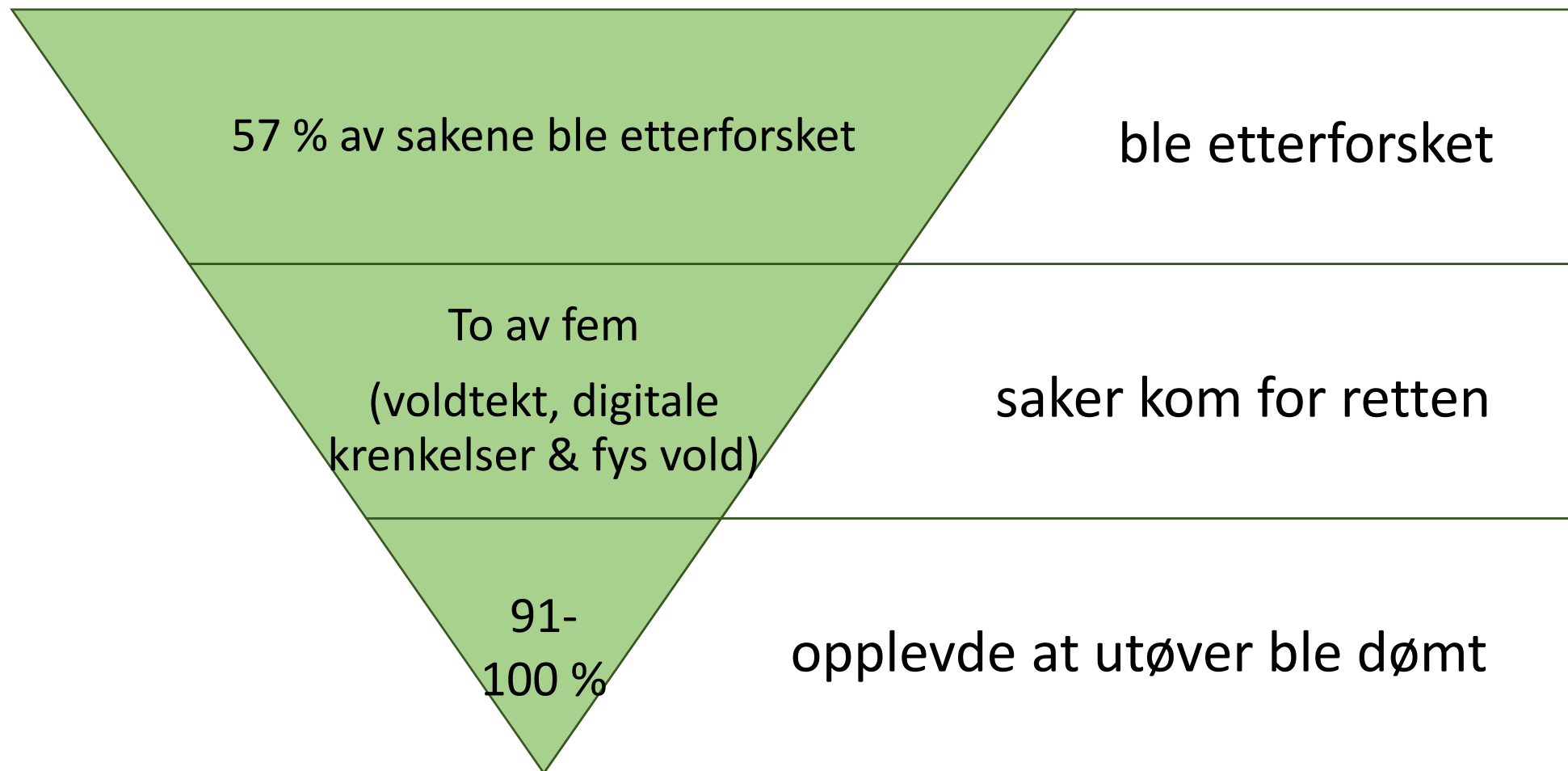
Anmeldelser

Anmeldte tilfeller av **voldtekt, sovevoldtekt og digitale krenkelser** i løpet av livet.

Etterforskning og rettssak

Barrierer for anmeldelse av vold og overgrep

Forhåndsdefinerte årsaker:

Menn oppga oftest:

- Ville ikke at politiet skulle involveres

Kvinner oppga oftest:

- Redd for hvordan en anmeldelse ville påvirke deg selv eller de rundt deg
- Orket ikke å gå gjennom etterforskning og rettssak

Årsaker oppgitt med egne ord:

- Ikke alvorlig nok
- Skyld- eller skamfølelse
- Mistillit til politiets håndtering av saken
- Det skjedde i utlandet

Voldsutsattes erfaringer med å søke hjelp

- Utsatte oppsøkte ikke medisinsk undersøkelse eller behandling kort tid etter hendelsen:
 - 11 % ved voldtekt
 - 24 % ved alvorlig fysisk vold
- Under halvparten hadde noen gang snakket om hendelsen(e) med helsepersonell

Konklusjoner og implikasjoner

Konklusjoner fra studien

- Forebygge voldtekt
- Tiltak mot barn og unge voksne
- Forbygge vold der volden allerede har skjedd
- Kjønnsperspektivet er fortsatt viktig

- **Konklusjon:**

Det er behov for tiltak for å redusere omfanget av vold og overgrep.
Vi har fortsatt en vei å gå før samfunnet er trygt for alle.

- **Konklusjon:**

Det er behov for tiltak for å redusere omfanget av vold og overgrep.
Vi har fortsatt en vei å gå før samfunnet er trygt for alle.

TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN!

- **Konklusjon:**

Det er behov for tiltak for å redusere omfanget av vold og overgrep.
Vi har fortsatt en vei å gå før samfunnet er trygt for alle.

E-post: h.f.aakvaag@nkvts.no

Foto: Pixabay

TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN!